

1- İdrîs

İDRÎS

İdrîs: Uhnuh, adanmış, kendini işine adanmış anlamındadır. İdrîs kelimesi ders kökünden gelir aynı zamanda öğretmen, eğiten demektir. Felsefî kesimlerde alîm ya da hakîm anlamında Hermes olarak da bilinir. Mânevî mânâda İdrîs ve İlyas aynı makamı temsil etmektedirler ve Hz. Âdem'in yedinci kuşak torunudur.

Bazı kitaplarda kendisine 16, 30 ya da 50 sayfa indirilmiş olduğu söylenir. Felekler ilminden ilk defa bahseden odur. Şerîat getirmiş, oruç, sadaka, adak ve öşür (*vergi*) mecburiyeti koymuş, aşırı yemek ve sarhoşluğu yasaklamıştır. Güzel koku ve turfanda meyveyi önermiştir. İlk defa ata binip cihat yapan nebîdir.

Kur'ân-ı Kerîm'de “*Kitapta İdrîs'i de zikret çünkü o sâdık bir nebî idi. Biz onu yüce bir mekâna refettik.*” (Meryem, 56-57) buyrulur. Diğer bir âyette ise “*İsmâil, İdrîs, Zülkişl'i zikret. Bunların hepsi sabredenlerdendi. Onları rahmetimize dahil ettik. Çünkü onlar şüphesiz sâlih kimselerdendi.*” (Enbiyâ, 85-86) buyrulur.

Resûlullah ise, İdrîs'in (a.s) remil ilmini bildiğini hadislerle

bildirmiş ve onun mîrâca çıkıp dönmediğini haber vermiştir;

“Sonra Cebrâil beni dördüncü semâyâ çıkardı. Kapının açılmasını istedi. Kim o? denildi. Cibril dedi. Beraberindeki kim? denildi. Muhammed, dedi. Ona dâvet iletildi mi? denildi. Evet, dedi. Ona merhaba, bu geliş ne güzel bir geliş, denildi. Kapı açıldı. İdrîs ile karşılaştığımda Cebrâil: ‘Bu İdrîs’tir, ona selâm ver’, dedi. Selâm verdim, o da selâmımı aldı. Sonra bana: ‘Merhaba sâlih kardeş ve sâlih peygamber’ dedi.”

Dördüncü felekte mîrâca çıkmadan önce mücâhede ve riyâzat yaptığı, yirmi sene gece gündüz ibâdet ettiği, her akşam da yiyeceğini getirmesi için Allah’ın bir meleği görevlendirdiği bildirilir. Gece sabaha kadar namaz kılar ve suhuf okurdu.

Ayakkabı tamircisi ve ilk terzi de yine kendisidir. Yazma sanatı ve icadıyla tanınır. Astronomi ve aritmetik bilmektedir.

Bütün nesillerde bilgeliğin sembolüdür. ‘Hikmet-i hâlide’ denen ezeli hikmet geleneğinin pîri olduğu söylenir. Hikmet, akıl ve nur prensi olarak anılır. Hikmeti ilk kez gün yüzüne çıkaran peygamber olduğu söylenir. Allah’ın ona feleğin ve terkinin sırrına vâkıf kılması, yıldızların toplanmasının ne anlama geldiği, yılların sayısı ve hesabı öğretmesiyle bu ünvanları kazanmıştır.

İlk kez kalem ile yazı yazan, remil ilminin sahibi, hesap, kâinat ve felek ilmini ilk bilen, hey’et, tıp, bitkilerin sırlarını ilk bilen, ilk elbise diken, ilk kez ibâdethâne yapıp orada ibâdet eden, ulvî ve arzî şeyler hakkında ilk vezinli kaside ve şiirler yazan, şehircilik yönetimini iyi bilen, ölçü ve tartı âletlerini ilk kullanan, ilk kez silah yapan, yeryüzünde ilk defa demiri keşfedip âlet yapan, ziraati geliştiren ve yetmiş iki dil bilen kişidir. 72 dil bilmesinden 72 tür insanı anla-

yan ve onlara hitap edebilen mürşit makamını temsil ettiği anlaşılmaktadır.

İbn Arabî Hazretleri ise İdrîs Peygamber ile birçok kez görüştüğünden bahseder. Bunların en önemlisi ise hazretin kendi mîrâcî esnasındaki görüşmeleridir. İbnü'l Arabî de felek ilmini ilk defa Allah'tan alıp insanlara öğreten peygamberin İdrîs (a.s) olduğunu bildirir.

“*Kitabül İsrâf*”da İdrîs Peygamber: “Feleğin incelikleri ana hususlara ve tafsîlî olarak sahip olduğu ilimleri müşâhede ettiklerini ve Allah Teâlâ'nın bu ulvî âleme yerleştirdiği sıraları, dînin ve şeriatının tâbilerinden zeki ve anlayışı kuvvetli kişileri seçerek onlara öğretmiştir” buyurur ki bu mürşitlik vasfıdır.

“*Tenezzülât*”ta ise İdrîs'e (a.s) atfettiği bir başka özellik 'sâhibüt-te'sîs' tir. Tesis ise kurmak, başlatmak anlamına gelir.

Gene İbn Arabî'ye göre peygamberlerin dört ana özelliğinden bahsedilir. Sâlih, nebî, şehit ve siddik. Onların sâlihliği nübüvvette ehil olmaları şeklinde değerlendirilir. Dolayısıyla bütün nebîler sâlihtir. Ama her sâlihin nebî olması gerekmez.

İdrîs Peygamber'in siddik oluşu âyette geçmektedir. Bu da İdrîs Peygamber'in Allah'a muhabbetinin en üst dereceden olduğunu gösterir. Siddiklığın 'yeşil nur' olduğunu ve ilâhî muhabbetin Nûr ismiyle tecellî ettiğini belirtir.

İdrîs hakkında başka bir âyette “*Kendilerine nimet verdiğimiz ve hidâyete erıştirdiğimiz müctebâ nebilerdendir.*” buyrulur. Müctebâ ise Allah'ın onlara muhabbet ettiği mânâsındadır.

İdrîs'in bir günde yükselen ameline, âdem oğlunun bir ayda yükselen amelinin denk gelmediği bildirilir ki, bu da onun nâfile ibâdetle meşgul olduğunu gösterir. Bursevî'nin de belirttiği gibi, kendisine lütfedilen bu muhabbet yani aşk ile dördüncü feleğe yükselmiştir. Diğer bir âyette: “*Kendilerine*

Rahmân'in âyetleri okunduğunda ağlayarak secdeye kapanırlar.” âyetidir ki, Rahmân kelimesinden dolayı âyetlerin peygamberlere müjde olarak geldiği anlamına gelir. İbn Arabî secdeyi kulun aslını müşâhede etmesi şeklinde tarif eder. Bu da mârifet-i ilâhiyye'nin aslıdır. (*“Nefsini bilen Rabb'ini bilir.”*)

Ayrıca Kur'ân-ı Kerîm İsmâil, İdrîs ve Zülkifl'i sabredenlerden sayar. Buradan da İdrîs Peygamber'in yaşamı boyunca çok sıkıntılara düşer olduğu anlaşılır.

İbnü'l Arabî, felsefecilerin ilmi İdrîs'in şerîatından aldıklarını fakat te'vil ettiklerini, ihtilafa düştüklerini, bir âlimin diğer âlimin fikrine ters düştüğünü, İdrîs Peygamber'in kendisinden öğrendiğini anlatır.

Ayrıca İdrîs Peygamber'in yaptığı bir başka görüşmede, Hz. İdrîs ona kendisini dört özelliğiyle tanıtır. Birincisi Allah'ın celâl sıfatının sahibi olduğu ki, bu da İbn Arabî'ye göre iki anlama gelir: Birincisi izzet ve yükseklik, ikincisi tenezzül. Bu isme sahip kişiler İbn Arabî'ye göre hakir ve fakir kul olmakla birlikte celâl sahibi olurlar. Rabbî azametleri zuhur eder. İkincisi: İsm-i câmi'nin mazharı olması yani kutup olması hasebiyle, Allah isminin mazharı oluşudur. Bu da İbn Arabî'nin şu sözleriyle açıklar: “Kelimetullah kul olduğu gibi Allah lafzı Zât'a delâlet eder.” Yani Allah'ın halifesi olduğundan zâtın sûreti üzeredir. Bu ise esmâ ve sıfatlarının kemâl seviyesinde olduğunu gösterir. Bu hâlin en üst seviyesi cevâmiü'l-keîm olan peygamberin vasfıdır. İbn Arabî sü-lalenin tayyibi olduğunu söyler. Bu da insan cinsinin genel kutbu olduğunu gösterir. İbn Arabî Hz. İdrîs'i nebîü'l a'lâ ve aliyyüş-şan diye anar. Bu ise onun yükseklik ile vasıflan-dığına delilidir. Bazen de 'güneşin efendisi' veya 'şark ehli' diye adlandırır.

Hız. İdrîs'in Mîrâcı

İbnü'l Arabî Hazretleri, Hız. İdrîs'in âyette mekân-ı alî olarak belirtilen yükselişinden yani dördüncü semâya çıkışından önce, yedinci semâya kadar götürüldüğünü ve semâlar hakkında tahkîkî ilim sahibi olduğunu bildirir. İdrîs Peygamber yedinci semâda âlemin bir kısmının diğer kısmıyla irtibatlı olduğunu görmüştür ve sonradan meydana gelen varlıklar âleminin yıldızların menzilinde toplanış ve ayrılışlarını, kâinatın ve felekî hareketlerin farklılıklarını temâşâ etmiştir. Hareketler yuvarlak olduğundan, yavaş hareket edenin hızlıyı da hükmü altına aldığını gördü ve kendisinin yavaş hareketiyle bütün hızlı hareket edenlerin kendi emri altına girdiğini bildi. Böylece meleklerin sırlarını da mârifet derecesinde idrak etti. İbn Arabî Hız. İdrîs'in bu felekte otuz yıl kaldığını söyler ama bunu dünya yılı ile karşılaştırdığında bir gün; bir, bin, yedi bin, ya da elli bin yıl olabilmektedir. Yani Zuhâl feleğinin bir devri süresince orada kalıp, on iki burcu katettiği anlaşılır. Hız. İdrîs birçok ilmi bu makamda öğrenmiştir. Allah ona her semâya neyi vahyettiğini öğretti. Her yıldızın hareketinde nelerin var olduğunu, onların yakınlaşmalarını, iklim ve kabiliyetlerine göre onlardan meydana gelen işleri beyan etti. Şu âyet de bunu anlatır: "*Her semâya emrini vahyetti.*"

İbn Arabî bütün bunların ilim ile değil kurbiyet (*yakınlık*) ile olduğunu yani İdrîs'in bu ilimlere keşif ve Allah'a yakınlık yoluyla ulaştığını bildirir. Bu yüzden de ledünnî ilim (Hızır ilmi) sahibi olduğundan, her peygamberde olmayan bilgiye sahip özel nebilerdendir.

Bütün bunlardan anlaşılıyor ki, burçlarla ilgilenmek ancak İdrîs makamındaki nebînin vazifesidir. Bu ilme sahip olduklarını sananlar yanlış düşerler. İdrîs Peygamber'in bu mîrâcının, ruh ve cisim birlikteliği ile olduğu görülmektedir. Yeryüzüne indiğinde bu ilmi güvendiği kişilere öğret-

meye başlamasından ötürü İdrîs olarak anıldı. Kendisini kalem-i a'lâ'nın mazharı olarak da anabiliriz. O, el-Bedî isminin tecellîsidir. Bu yüzden de birçok ilim ve sanatın babasıdır.

“İdrîs'te nücumdan (*yıldız ilmi*) cinsiyet var idi. O sekiz yıl Zuhâl ile kudumda (ulaşma) oldu. Maşrıklarda (*doğu*) ve mağriplerde (*batı*) onun yâri, onun hem-hadîsi ve mahrem-i âsârı (*gizli izler*) oldu. Vaktâki gaybetten sonra o kudum getirdi, yeryüzünde nücum derisi söylerdi. Onun önünde yıldızlar hoş saf vurmuşlar idi. Yıldızlar onun dersinde hazır olmuşlar idi. Öyle ki umumdan ve husustan olan halk, nücûmun avazını işitirler idi. Cinsiyetin cezbî yıldızları yeryüzüne kadar çekip onun huzurunda zâhir olmuşlar idi. Her birisi kendi adını ve kendi ahvâlini söyleyip onun huzurunda şerh-i rasad ederdi.”⁸

Buradan anlıyoruz ki Hz. İdrîs ahadiyet makamından bakarak, eşyanın yaratılış sebebini eşya ile bir olarak görmüş, bunu da o eşyaya yazıp açığa çıkarmak üzere dördüncü yani diriltici feleğe yerleşmiştir. Bu şekilde Hz. Mevlânâ'nın da dediği gibi semânın etkisinden kurtulup, semâyâ tasarruf eden peygamber olmuş, sonrasında ise gelecek olan Nûh tufanını bildirerek, bu ezeli ve ebedî bilgisini ortaya koymuştur.

“Îsâ ve İdrîs, meleklerle aynı cinstendirler; onun için gökyüzüne çıktılar.”⁹

Hz. İdrîs'in Kutupluğu

Mutasavvıflar, İdrîs ve Îsâ peygamberi Hz. Peygamber'in Ehl-i Beyt'i olarak düşünürler. Zîra her ikisi de mîrâca çıkmış ve geri dönmemiştir.

8 Dr. Veysel Akkaya, *Şeyh-i Ekber İbn Arabî'de İdrîs Peygamber*, Erkam Yayınları, İstanbul 2010, s. 57

9 Mevlânâ, *Mesnevî*, çev. Veled İzbudak, M.E.B. Yayınları, İstanbul 1991, c. 4, s. 215 beyit 2672

“el-Kutb: Kutup (*Gavs*), her zamanda Allah’ın bakışının yöneldiği tek kişidir.”¹⁰

“Gavs, Halîfe, Kutbu’z-zaman (*zamanın kutbu*), Kutbu’l-vakt (*vaktin kutbu*), Vahidu’z-zaman (*zamanın teki*), Şahsu’l-vakt (*vaktin şahsı*), Sahibu’l-vakt (*vaktin sahibi*), Abdullah (*Allah’ın kulu*), Hicâbu’l-a’lâ (en yüce perde), Mir’atü’l-Hak (Hakk’ın aynası). Kaf, ta ve ba tek köktür ve toplamak anlamına gelir. Kutup da bu kökten gelir. Göğün kutbu da buradan gelir. ‘O feleğin üzerinde döndüğü Kutup’tur’ denilir. Bu ifade benzetme olarak alınmış ve ‘Falanca filan oğullarının Kutbu’dur’ denilmiştir. Yani, kendisine sığındıkları efendileridir.”¹¹

“Kutbun Allah indinde ismi Abdullah’tır. Abdullah ‘Allah’ın kulu’ demektir, o gerçek kulluğu tatmıştır. Aynı zamanda Abdulcâmi’dir, bu ismi bütün ilâhî isimleri kapsadığına işarettir.

Hazreti Âdem’den dünyanın yıkılışına dek her zamanda kutup irşâdı çok olur fakat kutup bir olur. Zîra bir asırda iki kutup olmaz. Bir şehirde iki siddik olmadığı gibi. Kutuplar Hazreti İdrîs’in (*a.s*) nâipleridir. İdrîs (*a.s*) dördüncü gökte şimdi diridir. Demişlerdir ki, bütün peygamber ruhları Muhammed’in (*s.a.s*) rûhundan yardım alırlar. Zîra ilk ve son kutup O’dur. İdrîs’in rûhu da O’nun ruhâniyetinden feyizlenir, her nebî ve velîye yardım ve feyiz O’ndan gelir. Zîra hükmü her yerde ve safhada geçer. (...)

Bu makamda şu hadis gelmiştir: ‘*Nahnu’l âhirûn el-evvelûn*’ veya bir rivâyette; ‘*Nahnu’l âhirûn es-sâbikun*’ Yani ‘*Beden olarak sonradan meydana çıktık ama aslında ruh olarak önceyiz*’ veya ‘*En önce gelenlerdeniz ama sonra ortaya çıktık.*’ Bu öncelik sırrı sirâyet edicidir, başka hususlarda da geçerlidir. Onun için kesretin önce ve sonra ortaya çıkmış olması vahdete ters düşmez. Öncelik ve sonralık ilme, zâhire ve mazharlara göredir. Bir olan işin öncesi sonrası olmaz. Varlık birdir, isim ve sıfat elbisesine bürünerek değişik şekillerde görünmüştür. Çok iyi anla! (...)

10 Abdürrezzak Kâşânî, *Tasavvuf Sözlüğü*, çev. Dr. Ekrem Demirli, İz Yayıncılık, İstanbul 2004, s. 456

11 Suad el-Hakîm, *İbnü’l Arabî Sözlüğü*, çev. Ekrem Demirli, Kabcacı Yayınları, İstanbul 2005, 1. Baskı, s. 430

Bütün evliyâ kutbun dairesindedir. Zîra kutbun ismi ‘Câmi’dir (*her şeyi kendinde toplayan*). ‘Efrad denilen evliyâ türü kutbun dairesinin dışındadır’ sözünün mânâsı: ‘Efrad, kendilerinin kutbun dairesinin içinde olduklarını bilmezler.’ demektir. Zîra bunlar Hak celâlinde müheymindir, yani korku ve haşyetten emindirler.”¹²

“Kutb, bakırın altın olmuş hâlidir ve artık değişmeye ihtiyacı kalmamıştır. O, erenlerin padişahıdır. Herkes onu ararken o, kendini aramakla meşguldür.”¹³

“İbnü’l Arabî kutup kelimesini belirli, fakat tamlama yapmaksızın da kullanır. Kutup bu durumda belirli bir mertebedeki bir şahsı ifade eder. İbnü’l Arabî’nin bu bağlamdaki tavrını iki şıkta ele alabiliriz. Birincisi: Kutup Âdem’den kıyâmete kadar tek kişidir ve kutupluğunu kendisinden önceki bir kutuptan almamıştır. Kutup tektir, o da dünya hayatında bedeniyle yaşayan canlı Peygamber’dir. İkincisi: Kutup bir zamanda tek kişidir ve zamanın ilerlemesiyle çoğalmıştır. Kutupluk mertebesi ölümle âhiret âlemine göçen kutuptan alınır. Bu anlamda Kutup peygamber değil, genelde velî, özelde ise efrattan birisidir. Bu kutup; Gavs, Sahibu’l-vakt vb. gibi daha önce işaret ettiğimiz Kutup ismiyle eşanlamlı terimlerden birisidir. Fakat bu kutup gerçek kutup değil, onun vekilidir, gerçek kutbun vekili olduğunu da bilir. Gerçek kutup Peygamber’dir. Bu yüzden bir önceki kutuptan kutupluğu alan herkes, Âdem’den kıyâmete kadar tek Kutup olan Peygamber’in vekilidir.”¹⁴

“Kutup diye aslında bir dairenin ortasındaki merkez noktasına derler. Daire o noktanın üzerinde döner. Değirmen taşının; değirmen iği dedikleri demir mil üzerinde döndüğü gibi. Varlık dairesi de Kutup üzerine döndüğünden bu ad verilmiştir. Kutup rûhânî ve cismânî âlemin medârı olup, zâhiriyle zâhir âlemini, bâtınıyla bâtın âlemini hıfzeder. Zîra kutupluktan murat; âlem işlerinin yü-

12 Tahir Hafızlıoğlu, *Gayb Bahçelerinden Seslenişler*, İnsan Yayınları, İstanbul 2012, 2. Baskı, s. 103-104

13 Sultan Veled, *Küpten Sızan Sırlar*, Doç. Dr. Hülya Küçük, Ataç Yayınevi, İstanbul 2010, s. 59

14 Suad el-Hakîm, *İbnü’l Arabî Sözlüğü*, çev. Ekrem Demirli, Kabcacı Yayınları, İstanbul 2005, 1. Baskı, s. 431

rümesi bakımından Hak halîfeliğidir. Vezirin padişaha bağlı olan halîfeliği gibi.

Bir kimse kutupluğa ehil olduğunda Allah Teâlâ onun için misal âleminde bir taht kurar ve üzerine çıkarır. Halkın büyüklüğünün, padişahı tahta oturtmaları gibi. Mekân yüksekliğinden mertebenin yüksekliği anlaşılır. Nitekim âyetü'l-Kürsî Hak azametinin yüceliğini gösterir: '*O'nun kürsisi gökleri ve yeri kaplamıştır.*'

Tahta oturduktan sonra başına vakar ve celâl tacı, üzerine esmâ-i hüsnâ hil'atını giydirir, onun hüküm yetkisinin tanınmasını emreder. Ona ilk itaat edenler; akl-ı evvel, sonra nefs-i külliye, sonra gökleri, yeri imar edici mukaddesun melekleri, sonra tabii ölümle bedenlerinden ayrılmış ruhlar, sonra cinler, sonra müvelledat, sonra mekân ve mekânda yerleşmiş olanlar ve yerlerden ve hâllerden diğer şeylerdir. Bunların hepsi ilâhî isimleri teşbih edicidirler.

Akl-ı evvelin kutba itaati melek ve ruh olması bakımındandır. Ancak hakîkî kutup Akl-ı evvel'dir."¹⁵

"Kutbun mertebesine 'Kutbiyet-i kübrâ' derler ki, nübüvvetin bâtıdır. Yani peygamberliğin iç yüzüdür. Bu bakımdan kutbu'l-aktâb ve velâyetin hâtemi olan; son peygamberliğin iç yüzüyle ilgilidir. Dış yüzü olanlar şeriat ve hüküm âlimleridir. Bu yönden şeriat-ı Muhammediyye zâhir ve bâtın üzere kıyâmete kadar bâkîdir. Onun zâhirine nübüvvet, bâtınına velâyet derler."¹⁶

"Kutup kendi mihverinde döner. Yani onun yardımına muhtaçtırlar ve derece ile onun yardımını kabul ederler. Tıpkı göğün dördüncü katında bulunan güneş gibi. Evvela ışığı, göğün dördüncü katına akseder, dördüncüden üçüncüye oradan ikinciye, ikinciden de yerin çatısı olan birinci göğe ve oradan da yeryüzüne akseder. Akılların ve ruhların güneşi olan o kutup, ilk defa en önde ve kesif olan o saf üzerinde parlar, ondan sonra, saf saf ve tabaka olan mertebeler üzerine gider. Nurlu perdeler ve karanlık tabakalar yerin ve göğün yedi tabakası gibidirler. Yalnız bu nurlu ve karanlık perdeler

15 Tahir Hafızlıoğlu, *Gayb Bahçelerinden Seslenişler*, İnsan Yayınları, İstanbul 2012, 2. Baskı, s. 105

16 Tahir Hafızlıoğlu, *a.g.e.*, s. 103

mânevî perdelerdir. Nurlu olanlar meleklerin, müminlerin, evliyâ ve kutupların zatları gibidir. Karanlık tabakaları ise, tıpkı şeytanlar ve perilere benzerler. Hepsi de kendi mânevî cevheri ölçüsünde ondan yardım görür. O halde bu kutbun zâtı, göğün ve yerin nûrudur.”¹⁷

“el-Kutbiyyetu’l-kübrâ (*büyük kutupluk*) (Kutupların kutbu anlamındaki) Kutbu’l-aktâb denilen kutupların kutbunun mertebesidir. Geçmiş ümmetlerde bu mertebeye sahip kutup yoktu, çünkü bu, Hz. Muhammed’in vârislerine özgüdür. Hz. Peygamber, bütün insanlara peygamber ve âlemleri kuşatan risâletin sahibi olduğu gibi, vârisleri de büyük kutupluğun sahipleridir. Çünkü velâyet mertebelerinden her mertebenin bir kutbu vardır ki, o mertebenin zirvesine ulaşmıştır. Kutbu’l-aktâb ise, kendisinin ötesinde sadece genel nübüvvetin bulunduğu kimsedir. Kutbu’l-aktâb, daha önce belirttiğimiz gibi, sıddıkların pîridir.

Kutbu’l-aktâb (*kutupların kutbu*): En üst velâyet mertebesinin sahibidir.”¹⁸

“Büyüklere kutbu’l-aktâb, gavsü’l-âzam, sırr-ı hilâfet, kutbu’l-ülâ vesaire gibi mertebeleri vardır. Üçler dedikleri: Kutbu’l-aktâb, gavsü’l-âzam ve sırr-ı hilâfet’tir. Bunlar her asırda mevcuttur. Rivâyete göre de geçen yüz yirmi dört bin peygamberin vekilleri mevcuttur. Binâenaleyh: Nerede o eski evliyâullah... geçti onlar! demek hatâdır. O ehlullah her an mevcuttur. Çok kimseler böyle söyleyerek, şeriatte değilse bile hakikat yolunda küfür işlemiş olurlar. Çünkü Allah’ın mevcûdiyetine şüphe olmadığı gibi tecellisine de şüphe yoktur. ‘*Tecellî, her an bir çeşit görünür.*’ Bu mâlûm olunca, ehlul-lâhın da her asırda ve her zaman mevcut olduğu anlaşılır. Bunlardan biri gitse, yerine bir diğeri geçer.

Üçlerden biri Hakk’ın nâibi, biri Hazreti Peygamber’in, biri de Hazreti Ali Efendimiz’in vekîlidir.”¹⁹

17 Sultan Veled, *Maârif*, çev. Meliha Anbarcıoğlu, Konya ve Mülhakatı Eski Eserleri Sevenler Derneği Yayını, Konya 2002, s. 58

18 Abdürrezzak Kâşânî, *Tasavvuf Sözlüğü*, çev. Dr. Ekrem Demirli, İz Yayıncılık, İstanbul 2004, s. 456

19 Ken’an Rifâî, *Sobbetler*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 2009, 2. Baskı, s. 555